

Het kind van Hendrik de Vries (1896-1989)

Het hoogste woord

Deze tweewekelijkse serie geeft een overzicht van de belangrijkste schrijvers en dichters van deze eeuw uit Groningen en Drenthe. Dit is het tiende deel, gewijd aan Hendrik de Vries.

Het hoeft geen betoog dat Hendrik de Vries de belangrijkste dichter van deze eeuw uit het Noorden is geweest. Niet voor niets heeft hij de belangrijkste literaire prijs ontvangen: de P.C. Hooftprijs, voor zijn gehele oeuvre. Dat oeuvre bestond in de eerste plaats uit onvergelykbare en onvergetelijke poëzie, waarin veel ruimte is weggelegd voor de leefwereld van het kind.

Door **Jacob Moerman**

Sterren schitteren aan de lucht

In de donkere nacht,

De dief is gevlucht,

Hij wordt opgebracht.

Willem Wilmink heeft dit gedichtje opgenomen in zijn proefschrift *Het verraderlijke kind*, over een cyclus gedichten van Hendrik de Vries. Volgens Wilmink schreef De Vries het toen hij een jaar of zeven was. De kleine Hendrik droeg al de elementen in zich (angst, verbazing, geheimzinnigheid) die hij later volledig tot ontwikkeling zou brengen.

Hij was een tijdgenoot van groten als Martinus Nijhoff en Jan Jacob Slauerhoff, maar nam daarnaast een volstrekt eigen plaats in. De poëzie van Hendrik de Vries kenmerkte zich aanvankelijk evenals die van zijn generatiegenoten door vormbeheersing, maar ontwikkelde zich al snel op een geheel eigen wijze. En waar anderen zich lieten leiden door mistroostigheid, overwon bij De Vries vooral het hartstochtelijke levensge-

voel. Dat gevoel werd aangewakkerd door de beschrijvingen van dromen, die door het lugubere karakter nog steeds een diepe indruk maken.

Hendrik de Vries werd geboren in Groningen op 17 augustus 1896, als middelste van drie zonen. Zijn vader was leraar Nederlands aan het Stedelijk Gymnasium en gold als een groot geleerde en talenkenner. Hij had een diepgaande invloed op zoon Hendrik, die na de lagere school enkele jaren de H.B.S. bezocht. Al in 1917 verscheen zijn eerste bundel, die hij in eigen beheer had uitgegeven: *Het gat in Mars en het Milagrat*. Een jaar later werd hij aangesteld als schrijver op het pas opgerichte gemeentearchief in Groningen. Daar zou hij tot 1947 blijven werken; gezien zijn grote hoeveelheid publicaties kon hij deze werkzaamheden goed combineren met zijn dichterschap.

Zijn eerste officiële publicatie bestond uit drie gedichten, die in 1918 in *Het Getij* werden opgenomen, een literair tijdschrift waaraan Hendrik de Vries tot 1924 meewerkte. En in 1920 volgde de uitgave van *De nacht*, de bundel die hij zelf als zijn debuut beschouwde. Behalve op het schrijven van gedichten, legde De Vries zich ook steeds meer toe op het maken van tekeningen en schilderijen. Hij was bevriend met een aantal beeldend kunstenaars, onder anderen Wobbe Alkema, Jan van der Zee en Johan Faber, die in Groningen een atelier deelden. En in 1929 werd De Vries aangenomen als schilderlid van De Ploeg; vanaf dat moment exposeerde hij regelmatig werk op tentoonstellingen van deze kunstenaarsvereniging. Ook schreef hij in 1930 de inleiding voor twee Ploegcatalogi, bij tentoonstellingen in het Prinsessehof in Leeuwarden en Pictura in Groningen.

In de periode 1924-1936 maakte De Vries tijdens zijn vakanties reizen naar Spanje. De Spaanse taal had een grote invloed op zijn poëzie en resulteerde in onder meer de verschijning van een aantal 'Spaanse' bundels. Voorbeelden zijn *Spaanse volksliederen* uit 1931 en *Coplas* uit 1935. De Vries was tot de Tweede Wereldoorlog zeer productief en publiceerde behalve een redelijk aantal bundels veel teksten in uitgaves van De Ploeg.

In 1941 weigerde hij lid te worden van de door de Duitsers ingestelde Kulturkamer, waardoor hij niet meer kon publiceren. Wél liet hij een paar clandestiene uitgaven verschijnen. Daarnaast schreef hij onder het pseudoniem I. de Getijer voor het illegale tijdschrift *Podium*. Na de oorlog legde De Vries zich steeds meer toe op het schrijven van kritieken en beschouwingen over

literatuur en beeldende kunst, die hij in diverse tijdschriften en dagbladen (onder meer *Criterium*, *De Gids* en *Vrij Nederland*) plaatste. In de periode 1947-1965 was hij vaste medewerker voor letterkunde en beeldende kunst van de Groningse editie van *Het Vrije Volk*. Een groot deel van dit 'kritisch werk' werd in 1980 opgenomen in de bundel *Kritiek als credo*.

Op 31 januari 1946 trouwde hij met Hendrika Johanna van der Zee, roepnaam Riek. Het echtpaar ging wonen in Haren, in een woning die het *Woeste Hoekje* werd genoemd. In hetzelfde jaar stelde de gemeente Groningen een naar Hendrik de Vries genoemde prijs in, die allereerst aan hem werd toegekend. Later zou hij nog meer prijzen krijgen, onder meer de Lucy B. en C.W. van der Hoogtprijs in 1948, de Constantijn Huygensprijs in 1962 en de P.C. Hooftprijs in 1976.

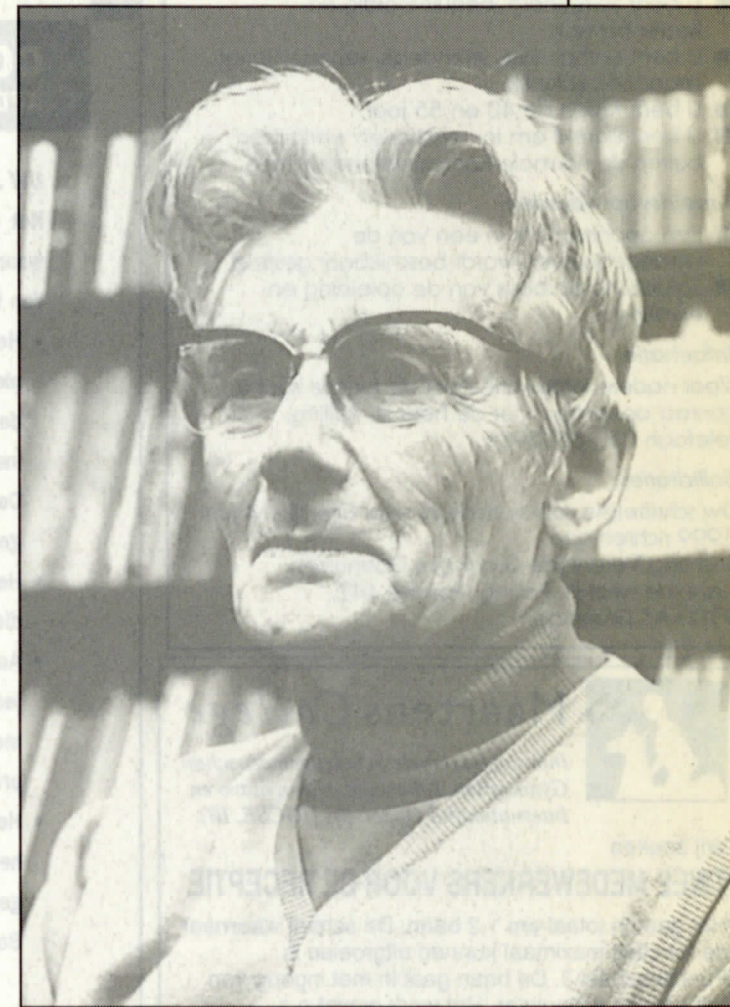
1946 betekende een cruciaal jaar voor Hendrik de Vries, aangezien hij niet alleen trouwde, maar ook twee bundels liet verschijnen: *Capricho's en Rijmkritieken* en *Toovertuin*. De laatste bundel is misschien wel de meest bekende die De Vries heeft gemaakt en is tekenend voor zijn hele oeuvre. Centraal staat de wereld van het kind, waarin fantasie en droom op de voorgrond staan. En een ongrijpbare angstige verwondering, zoals mag blijken uit dit gedicht uit *Toovertuin*:

*Ziek en moe naar mijn bedje gebracht,
Schrok ik wakker, diep in de nacht,
Nam van de tafel 't lampje in de hand,
Zette 't weer weg: 't was al uitgebrand;
Liep naar beneden, door niemand gezien.*

*Waar ik bij dag soms gasten bedien,
Schalen en schotels aan moet reiken,
Zitten zwarten die roovers of duivels lijken,
Poken, rakalen en rumoeren,
Schuiven gerei op geboende vloeren.*

*Dan wordt het stil; het gaat buiten sneeuwen.
Als ik dorst fluisteren, gillen of schreeuwen,
Zouden de wolven, beren, tijgers en leeuwen
Die voor de trap liggen te loeren
Zich zeker verroeren.*

In dit gedicht brengt De Vries niet alleen de angsten van een kind naar voren (dat waarschijnlijk wakker wordt gemaakt door de geluiden van de ouders die bezoek hebben), maar ook van de volwassene die terugkijkt op zijn kindertijd. Het is als het ware een visioen in een visioen, en er zijn niet veel dichters die herinneringen

aan kinderangsten zó overtuigend hebben weten te verbeelden.

Zijn laatste bundel, *Impulsen*, verscheen in 1976, dertien jaar later overleed hij. Kort voor zijn dood was de Stichting Hendrik de Vries-Riek van der Zee opgericht, met als doel het nagelaten werk te beheren en de belangstelling voor zijn hele oeuvre te bevorderen. De bundel *Verzamelde gedichten* verscheen in 1993. Hierin is ongeveer tweederde van het totale aantal gedichten van Hendrik de Vries opgenomen. De overige gedichten moeten ooit in druk verschijnen, evenals de biografie van Jan van der Vegt, lid van de Stichting Hendrik de Vries-Riek van der Zee.

▲ **Hendrik de Vries, dichter met een volstrekt eigen plaats.**

Foto: Archief

Over twee weken: A. Marja

926-659